

Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan kino mədəniyyətinə qayğısı

Ulu Öndər Heydər Əliyev, Azərbaycan mədəniyyətinin bütün sahələri kimi, kino mədəniyyətinə də qayğı göstərmişdir:

* kinostudiyanın fəaliyyətini gücləndirmiş;

* maddi-texniki bazasını möhkəmləndirmiş;

* Azərbaycan xalqının milli-mənəvi varlığını, tarixi kökünü və adət-ənənələrini əks etdirən filmlərin çəkilməsini təşviq etmişdir.

S.Xəlilov Heydər Əliyevin çoxtərəfli fəaliyyəti haqqında yazır: "Qeyri-adi, unikal bir şəxsiyyət olan Heydər Əliyevin əməli fəaliyyəti də, həyatı da o dərəcədə önəmli və örnəklidir ki, onun hər bir məqamının işıqlandırılmasına böyük ehtiyac vardır. Bu barədə cild-cild kitablar yazılıb və hələ çox yazılacaq".

1969-cu ildə hakimiyyətə gəlişinin ilk məqamlarında kino mədəniyyətinin inkişafı üçün Heydər Əliyev aşağıdakı tədbirləri gördü:

* "Azərbaycanfilm" in işinin yaxşılaşdırılması məsələsinə xüsusi diqqət yetirdi;

* "Azərbaycanfilm" in maddi-texniki bazasının daha da inkişaf etdirilməsi barədə qərar qəbul etdi;

* Azərbaycan kinosunun 60 iliyi barədə qərar qəbul etdi.

AMEA-nın müxbir üzvü Musa Qasımlı yazır: "Heydər Əliyev Azərbaycan tarixi ilə bağlı filmlərin çəkilişini tövsiyə edir, bu məsələni Moskvadakı müvafiq strukturlar qarşısında qətiyyətlə qaldırırdı. Heç şübhəsiz, onun bu istiqamətdə fəaliyyətinin əsas göstəricilərindən biri "Nəsimi" filmi sayıla bilər. Heydər Əliyev "Nəsimi" kinofilminin çəkilişi ilə əlaqədar olaraq, SSRİ Nazirlər Soveti yanında Dövlət Kinematografiya Komitəsinin sədri F.T.Yermaşa 1972-ci il avqust ayının 24-də məktub yazaraq, Suriya və Türkiyəyə 10-12 nəfərin 1 ay müddətinə ezam edilməsi üçün icazə verilməsini xahiş etdi. Lakin regionda siyasi vəziyyət mürəkkəb olduğundan, bu qədər şəxsin həmin ölkələrə ezam edilməsi mümkün olmadı. Bununla belə, kiçik bir nümayəndə heyəti 1973-cü ilin ortalarında 7-10 gün müddətində həmin ölkələrə səfər etdi. Heydər Əliyevin, bilavasitə qayğısı sayəsində "Nəsimi" kinofilminin bəzi kadrları dahi azərbaycanlı şairin edam edildiyi Hələb şəhərində çəkildi.

"Babək" kinofilminin çəkilişinin təşəbbüsçüsü də, bilavasitə Heydər Əliyev oldu. Azərbaycan rəhbəri filmin çəkilişini nəzarətdə saxlayır və işlərin gedişi ilə yaxından maraqlanırdı. Heydər Əliyev bu məsələnin geniş müzakirəsini keçirərək, filmin daha yaxşı alınmasından ötrü əlindən gələni

edirdi. MK bürosunun 1978-ci il 14 aprel tarixli iclasında "Azərbaycan xalq kütlələrinin azadlıq hərəkatına həsr edilmiş iki seriyalı bədii filmin çəkilişinə kömək göstərilməsi haqqında məsələ" müzakirə olundu. Müzakirə zamanı maliyyə çatışmazlığının olduğu fikri səsləndirildi. Heydər Əliyevin göstərişi ilə "Azərbaycanfilm" studiyasına əlavə maliyyə vəsaiti ayrıldı. Məsələnin müzakirəsi zamanı çıxış edən Heydər Əliyev deyirdi ki, mən bu filmə çox böyük əhəmiyyət verirəm. Burada, xüsusi olaraq, nəzərə almaq lazımdır, birinci, elmi mötəbərlik, ikinci, ideya-bədii tərəf və kinematografiya dəyəri. Bu üç məsələ tam əksini tapmalıdır, ona görə də, bu film sıradan biri olmamalıdır. Onu, həqiqətən, elə etmək lazımdır ki, ittifaq ekranında ən yüksək səviyyədə olsun.

Heydər Əliyevin tövsiyələri və tələbkarlığı öz bəhrəsini verdi. "Babək" filmi böyük ustalıqla çəkilərək, 70-ci illərin sonunda ekranlara çıxarıldı və geniş tamaşaçı kütləsinin rəğbətini qazandı. Kinofilm Azərbaycan xalqında qəhrəmanlıq, milli mənlilik, özünə inam hissələrini yüksəldir, işğalçılara qarşı qisas və nifrət aşılayır. Filmin çəkilişinin başa çatması və böyük ekrana çıxması, heç şübhəsiz, Azərbaycan kino sənəti tarixində mühüm hadisəyə çevrildi.

Əvvəlki illərdə "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanına rəsmi səviyyədə türkçü, turançı damğası vurulmuşdusa və Azərbaycan xalqına yad hesab edilmişdisə, Heydər Əliyev bu biabırçılığa cəsarətlə son qoydu. Onun bilavasitə göstərişi ilə Azərbaycan xalqında milli, tarixi köklərinə hörmət, torpaq, vətən sevgisi hissələri aşılayan "Dədə Qorqud" filmi yazıçı Anarın ssenarisi əsasında yaradıldı və böyük tamaşaçı rəğbəti qazandı.

Ümumiyyətlə, milli tarixlə bağlı ən gözəl bədii, sənədli filmlər bütün Sovet dövrü ərzində, məhz Heydər Əliyevin hakimiyyəti illərində cəsarət və sevgi ilə yaradılaraq, ekranlara çıxarıldı. Azərbaycan kinosunun ən gözəl nümunələri olan "Babək", "Nəsimi", "Dədə Qorqud", "Ad günü", "İstintaq" və onlarla başqa bədii filmlər yaradılaraq, xalqın istifadəsinə verildi. R.Təhmasib, Ə.İbrahimov, T.Tağızadə, H.Seyidbəyli, R.Ucaqov və b. kimi quruluşçu-rejissorlar bütün ölkə miqyasında məşhurlaşdılar. Belə bir cəhət də əhəmiyyətlidir ki, hətta uşaqlar üçün çəkilən cizgi filmləri də torpaq, yurd sevgisi və milli ruh aşılayırdı.

Heydər Əliyev Azərbaycan kinematografiyasının qurultaylarında iştirak edir, onlarla görüşür,

problemlərini öyrənir, yerində həll edir və öz tövsiyələrini verir. Həmin tədbirlərdən biri kinematografçıların 1981-ci ildə keçirilən V qurultayı oldu. Belə bir fakt əhəmiyyətlidir ki, ötən qurultaydan keçən müddət ərzində Azərbaycanda 34 bədii, 86 sənədli, elmi-kütləvi, tədris və 15 cizgi filmi çəkilmişdi.

S.Xəlilovun təbircə desək: "Eyni şəxsin müxtəlif sahələrdə, müxtəlif istiqamətlərdə nümayiş etdirdiyi bilik Onu tanıyanları təəccübləndirir və heyretləndirir. Lakin Heydər Əliyev fenomeni qarşısında heyretlənməklə iş bitmir. Onu öyrənmək, şərh etmək və gənc nəsillərə çatdırmaq lazımdır".

M.Qasımlı isə daha sonra yazır: "Heydər Əliyevin həm DTK sədri, həm də respublikaya rəhbərlik etdiyi 14 il ərzində Azərbaycanda dissident olmamışdı. Əslində, başqa cür düşüncələr olsa da, Heydər Əliyev onları dissident hesab etmirdi. Çünki həmin şəxslərə əlverişli yaradıcılıq şəraiti yaradır, problemlərini həll edərək, dissident səviyyəsinə gəlib çıxmağa qoymurdu. Onları bəzən yüksək tribunalardan açıq tənqid də edirdi. Doğrudur, anti-Sovetçi ovunda maraqlı olan bir sıra rəhbər işçilər ötən əsrin 60-70-ci illərində həmin şəxsləri bəzən dissident etmək istəyirdilər. Heydər Əliyev hələ DTK sədri işlərkən Eldar Quliyev "Bir cənub şəhərində" filmi çəkmişdi. Lakin yerli hakimiyyət orqanları filmin ekrana çıxarılmasını qadağan etmişdilər. Mübahisələr qızışmışdı. Belə olduqda, Heydər Əliyev kinostudiya gedərək, filmə baxır və onun ekrana çıxarılmasını tövsiyə edir. SSRİ daxili işlər naziri Şelokov filmə millis işçisinin rüşvət alması epizodunun olmasını əsas götürərək, onun ölkə ekranlarına çıxarılmasının qadağan edilməsinə çalışırdı. Şelokov bildirdi ki, Sovet millisində rüşvət yoxdur və millis işçisi rüşvət almır. Sonralar Heydər Əliyev Moskvada ən yüksək Sovet rəhbərləri ilə görüşdə bu məsələnin müzakirəsi zamanı demişdi ki, Şelokovun dünyadan xəbəri yoxdur, əgər milisin aldığı rüşvət bir manatla qurtarsaydı, onda biz cənnətdə yaşayarıdıq. Nəticədə, bir müddət sonra film geniş ekrana çıxarılarək, böyük tamaşaçı rəğbəti qazandı.

Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan rəhbəri olarkən, "İstintaq" filmi çəkilmişdir. Filmə baxan rəhbər işçilər Dahi Öndər Heydər Əliyev deyirlər ki, film onları gözədən salır, rüsvay edir, film əgər SSRİ-nin başqa şəhərlərində göstərilə, deyiləcək ki, Azərbaycanda korrupsiya və rüşvətçilik vardır. Onlar filmin ek-

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

ranlara buraxılmamasını təklif edirdilər. Lakin Heydər Əliyevin məsələyə yanaşması fərqli olur. O, həmin şəxslərə deyir ki, olan şeyi gizlətmək deyil, problemi həll etmək lazımdır. Etirazlara baxmayaraq, film ekranlara çıxarıldı, dövlət mükafatına layiq görüldü, ölkənin, demək olar ki, hər yerində nümayiş etdirildi. Film tək cəmiyyətinin eybəcərliklərini açmaqda cəsarətli addım idi.

Heydər Əliyev Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü və SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini işləyərkən də, bu istiqamətdəki fəaliyyətini daha əzmlə davam etdirirdi. Heydər Əliyevə ölkə rəhbəri vəzifəsini tutmaqda rəqibi kimi baxan məhdud düşüncəli Qorbaçov hakimiyyətə keçdikdən sonra ona mənfi münasibət bəsləyir, əleyhinə müxtəlif əsassız ittihamlar səsləndirirdi. Heydər Əliyev isə həmin uydurmaları qətiyyətlə rədd edirdi. Siyasi büronun iclaslarının birində Heydər Əliyev Qorbaçova və Liqaçova məsləhət görür ki, "İstintaq" filminə baxsınlar. Bu zaman Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini kimi Heydər Əliyevə kinematografiya da tabe idi. İclasdan sonra o, SSRİ Kinematografiya Komitəsinin sədri Yermaşa bu filmin lentinin birinin Qorbaçova və digərinin isə Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun üzvü, MK katibi Y.Liqaçova göndərilə, vaxtları olmadığı üçün baxmamışdılar. Bəlkə də

onlar vaxtı bəhanə gətirirdilər. Heydər Əliyev onların mühafizəçilərinə kinoya baxmağı xatırlatmağı tapşırırdı. Bazar günü bağda olan Qorbaçov və Liqaçov həmin filmə baxırlar. Onlar Azərbaycanda belə neqativ meyillərə qarşı mübarizənin xeyli əvvəl başladığını və hətta ekranlaşdırıldığını bir daha şahidi olurlar.

"Ad günü" filminə təsadüfən bazar günü baxan Heydər Əliyev Azərbaycan KP MK plenumunda bu filmə baxmağı tövsiyə etdikdən sonra film məşhurlaşdı. Hətta SSRİ-nin İrandakı səfiri Vinqradov Tehrandan Moskvaya gərkən, yolüstü Heydər Əliyevlə görüşərkən, Azərbaycan rəhbəri film haqqında söhbət açır. Qonaq evində filmi göstərirlər. Bundan sonra Vinqradov filmi İranda göstərmək istədiyini bildirir və ona kinonun lenti verilir. Bir müddət sonra film İranda kino-teatrlarda nümayiş etdirilir və uğur qazanır.

Beləliklə, Ulu Öndər Heydər Əliyevin kino mədəniyyətinə qayğısı aşağıdakı istiqamətləri əhatə edirdi:

* Azərbaycan xalqının tarixi kökləri, milli-mənəvi dəyərlərlə bağlı filmlərin çəkilişinə təşəbbüs etmək;

* Milli kino mədəniyyətinin inkişafı qayğısına qalmaq;

* Kino aktyorlarına, yaradıcı heyətinə yardım etmək, mükafatlandırmaq və qayğı ilə əhatə etmək.

Vahid ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru